

15. Сімсон О. Е. Інвестиційні та інноваційні правовідносини: Перспективи розвитку публічної та правової сфер : монографія / О. Е. Сімсон. – К. : Ін Юре, 2005. – 416 с.

Надійшла до редколегії 13.09.2010

СУЩО П. ПОНЯТИЕ «КОРПОРАТИВНОЕ ИНВЕСТИРОВАНИЕ» И ЕГО ОТЛИЧИЕ ОТ КАТЕГОРИЙ «СОВМЕСТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ» И «СОВМЕСТНОЕ ИНВЕСТИРОВАНИЕ»

Определено понятие «корпоративное инвестирование» и его признаки. Установлено отличие правовой категории «корпоративное инвестирование» от родственной правовой категории «совместная деятельность» и «совместное инвестирование».

SUSHCH O. THE CONCEPT «CORPORATE INVESTING» AND ITS DIFFERENCE FROM LEGAL CATEGORIES «JOINT ACTIVITY» AND «GENERAL INVESTING»

The concept «corporate investing» and signs its are determined. The difference of legal category «corporate investing» from related legal categories «joint activity» and «general investing» is set.

УДК 349.4(477)

В. Д. СИДОР,

кандидат юридичних наук,

доцент,

Одеська національна юридична академія

**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНСТИТУЦІЙНИХ ОСНОВ
ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ**

Здійснено аналіз конституційних положень, що регулюють відносини в галузі використання та охорони земель, з метою визначення конституційних основ земельного права.

Земельному праву України притаманні особливості, обумовлені специфікою його об'єкта, створеного природою, а не людиною, і предметом – земельними правовідносинами. Унікальність об'єкта і предмета земельного права вимагають конструювання норм земельного права не за загальноприйнятими правовими шаблонами. Вони повинні відображати специфіку землі і земельних ділянок, як об'єктів земельних правовідносин. Аналіз конституційних основ земельного права сприятиме розумінню процесу впливу земельних відносин на зміст Конституції України, а також розкриттю можливостей конституційно-правових норм для регулювання земельних відносин, що підтверджує актуальність теми статті.

У науці земельного права конституційні аспекти земельного права і законодавства досліджувалися такими вченими-правознавцями, як В. І. Андрейцев, Г. І. Балюк, Ю. О. Вовк, А. П. Гетьман, П. Ф. Кулинич, В. Л. Мунтян, В. В. Носік, О. О. Погрібний, В. І. Семчик, Н. І. Титова, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга, В. З. Янчук тощо.

Метою даної публікації є аналіз конституційних положень, що регулюють відносини в галузі використання та охорони земель, і з'ясування

конституційних основ земельного права.

Для визначення юридичної природи земельного права і виявлення його особливостей необхідно передусім проаналізувати його конституційні основи, що дозволяє визначити напрямки його подальшого розвитку. Нормами Конституції України окреслюється коло суспільних відносин, які входять до предмета правового регулювання земельного права, що сприяє подальшому формуванню правових інститутів земельного права України. Земельні перетворення, що відбуваються в Україні, відображені в Конституції України. На конституційному рівні було закріплено право власності українського народу на землі в межах території України, право громадян користуватися природними об'єктами права власності народу, статус землі як основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави. Конституційні норми закріпили кардинальні зміни відносин власності на землю, відмовившись від виключної державної власності на землю і закріпивши багатоманітність і рівноправність форм власності на землю.

Незважаючи на те, що Конституція України є основою для розвитку земельного права і законодавства та основоположним регулятором

земельних відносин, вона є лише правовим інструментом, який піддається впливу об'єктивних процесів розвитку земельних відносин.

Конституція України (ст. 14) і Земельний кодекс України (ст. 1) визнає землю основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави [1; 2]. Законодавець констатує пріоритетну роль землі з урахуванням функцій, які вона виконує у процесі життєдіяльності людини та примноження національної спадщини. Відтак земля – різновид об'єктів матеріального світу, але особливий за своїм походженням, що потребує особливого режиму охорони у процесі використання та відтворення саме з боку держави, оскільки вона становить матеріально-просторову базу державно-територіального устрою, її незалежності, суверенітету, територіальної цілісності і національної безпеки. Національна цінність землі, на думку В. І. Андрейцева, полягає в невичерпності її властивостей для задоволення матеріальних та інших потреб, формування природних та природно-антропогенних ландшафтів, створення бази щодо розвитку національної економіки, формування сфери послуг тощо [3, с. 157].

Відповідно до ст. 2 Земельного кодексу України, земельні відносини – це суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею, суб'єктами яких є громадяни, юридичні особи, органи місцевого самоврядування та органи державної влади, а об'єктами є землі в межах території України, земельні ділянки та права на них, у тому числі на земельні частки (паї) [2].

Заслугове на увагу думка В. Л. Мунтяна про те, що земля є не результатом людської праці, а продуктом природи, що відрізняє її від інших об'єктів права власності, створених працею людини, її виробничою діяльністю [4, с. 29].

Земля як об'єкт суспільних відносин, навіть у тих випадках, коли до неї застосовується людська праця, вкладаються кошти, продовжує залишатися об'єктом природи. У цьому і полягає одна з основних особливостей землі, яка являє собою об'єкт суспільних відносин і, відповідно, самих земельних відносин. Крім того, землі як природному об'єкту, як підкреслює Г. В. Чубуков [5, с. 44], притаманні ще такі риси: незамінність для людини, обмеженість території (за розмірами), локальність за місцем розташування і нерухомість.

Обмеженість землі визначається її природним походженням. Її не можна ні зменшити, ні збільшити. Люди змушені користуватися тією

об'єктивно даною їм територією, визначеною природою. Особливо це стосується її кращої частини – родючого шару, розміри якого від недбалого поводження можуть скорочуватись, що нерідко і відбувається в дійсності.

Локалізованість земельних ділянок за місцем розташування також визначається природним походженням. Кожна конкретна ділянка землі знаходиться в суворо визначеній географічній точці і не може бути силами людини перенесена на інше місце. Можуть змінюватись її власники, користувачі, орендарі, але не її місце. Для того, щоб визначити право власності чи право користування конкретною суб'єктом, якому надана земельна ділянка, межі її вимагають уточнення за правилами землепорядкування.

У преамбулі до Конституції України зазначено, що Конституція є Основним Законом України, тобто вона регулює основи суспільних відносин, закріплює вже існуючі земельні відносини, відносини, які лише зароджуються і розвиваються, а також відносини, що можуть виникнути в майбутньому. Конституція України як Основний Закон виконує фундаментальну, основоположну роль в регулюванні земельних відносин. Конституція становить юридичну базу становлення, розвитку та удосконалення земельного законодавства. Конституційні положення є фундаментальними, базовими для становлення і розвитку земельного права. Вона сприяє формуванню правових інститутів земельного права, окреслює коло суспільних відносин, що входять до предмета правового регулювання земельного права, закріплюють і регулюють основи цих відносин.

Конституція наділена найвищою юридичною силою серед нормативно-правових актів. Це означає, що жоден нормативно-правовий акт, у тому числі й акт земельного законодавства, не повинен їй суперечити. Земельні положення Конституції України є нормами прямої дії і поширюються на всю територію України.

Конституційні основи – це норми Конституції, що закріплюють основи суспільного і державного ладу, а також основоположні засади суспільних відносин. Серед конституційних положень можна виділити норми, що регулюють основи суспільних земельних відносин. Тому під конституційними основами земельного права слід розуміти сукупність конституційних норм, безпосередньо спрямованих на регулювання основ земельних відносин.

Вважаємо обґрунтованим і доцільним запропонований О. О. Погрібним умовний поділ

всіх конституційних норм, що регулюють відносини щодо використання та охорони земель, на чотири основні групи: положення, що встановлюють основи правового режиму землі як природного об'єкта і природного ресурсу; положення, що закріплюють право громадян на землю; положення, що визначають компетенцію органів державної влади і місцевого самоврядування щодо використання і охорони земель; положення, що закріплюють екологічні та земельні права громадян [6, с. 45–46].

До першої групи конституційних норм, що регулюють земельні відносини, належать ст. 13 і ст. 14 Конституції України. На нашу думку, основоположним і центральним для всіх норм земельного законодавства є норми ст. 13 про те, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності українського народу. У ч. 2 зазначеної статті передбачається, що від імені українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування [1].

Дане конституційне положення викликає бурхливі дискусії серед представників вітчизняної науки земельного права України. Як зазначає П. Ф. Кулинич, будь-яка конституція, в тому числі й Конституція України, є політико-правовим документом, який містить не тільки правові норми, а й положення політичного чи політико-правового характеру. До останніх, на його думку, належить і конституційне положення «земля – власність українського народу», котре можна кваліфікувати не як закріплення монополії на земельну власність, її належності одному суб'єктові, а як проголошення державою наміру встановити в інтересах українського народу певні вимоги (обмеження) щодо набуття та реалізації права власності на землю фізичними та юридичними особами [7, с. 67]. Таку саму позицію поділяє М. В. Шульга, який вважає, що про народ України як про власника землі можна говорити лише в соціально-політичному аспекті. У юридичному сенсі, на його думку, навряд чи можна вважати народ власником зазначеного природного ресурсу [8, с. 79]. На думку В. З. Янчука, юридичного змісту положення ст. 13 набуде, якщо трансформувати його в норму, що земля є виключною власністю українського народу [9, с. 6].

Протилежну думку висловлює В. В. Носік, який обґрунтовує положення про здійснення

права власності на землю Українського народу у формі публічної та приватної власності, додатково аргументуючи при цьому, що публічна форма права власності на землю за своїм змістом може включати право власності на землю народу, держави та територіальних громад [10, с. 449].

Конституційною основою земельного законодавства слід вважати норми ст. 14 Конституції, відповідно до якої земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону.

Другу групу конституційних норм, що регулюють земельні відносини, становлять статті 24, 26 і 41 Конституції України. Зокрема, ст. 24 Конституції України передбачає, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом, а ст. 26 закріплює, що іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України [1]. Конституційне положення про власність деталізується у ст. 41, відповідно до якої кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, користуватися для задоволення своїх потреб об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону. Конституція захищає право власності на землю, визначаючи, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності і право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток і мотивуватися суспільною необхідністю, на підставі і в порядку, встановлених законом, за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів із наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом [1].

До складу третьої групи конституційних норм, що регулюють земельні відносини, належать норми, що визначають компетенцію органів державної влади і місцевого самоврядування щодо використання і охорони земель. Окреслюючи напрямки розвитку земельного законодавства, Конституція України у ст. 92

встановила, що права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина; засади використання природних ресурсів; правовий режим власності визначаються виключно законами України, прийняття яких належить до повноважень Верховної Ради України (п. 3 ч. 1 ст. 85) [1].

Закріплюючи перелік повноважень Президента України, ст. 106 Конституції встановлює його право оголошувати у разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації. Зазначена норма Конституції України, на думку автора, має ознаки конституційних основ земельного права України.

Статтею 116 Конституції України до компетенції Кабінету Міністрів України віднесено забезпечення проведення політики у сфері охорони природи, екологічної безпеки і природокористування; забезпечення рівних умов розвитку всіх форм власності та здійснення управління об'єктами державної власності [1].

Конституційні основи земельного права закріплені також у ст. 138, відповідно до якої розроблення, затвердження та реалізація програм Автономної Республіки Крим з питань раціонального природокористування, охорони довкілля – відповідно до загальнодержавних програм, визнання статусу місцевостей як курортів, встановлення зон санітарної охорони курортів належить до відання Автономної Республіки Крим [1].

До конституційних норм третьої групи норм ми відносимо ст. 142 Конституції України, що визнає землю, природні ресурси, які знаходяться у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їх спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад є матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування; а також ст. 143 Конституції України, яка надає територіальним громадам села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляти майном, що є в комунальній власності [1].

Четверта група конституційних положень запропонованої О. О. Погрібним класифікації вміщує ст. 16, яка закріплює обов'язок держави забезпечувати екологічну безпеку і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, ст. 50, якою визначено право гро-

мадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди, ч. 7 ст. 41, яка закріплює, що використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі, а також ст. 66.

Дослідження змісту Конституції України доводить, що практично весь текст Основного Закону нашої держави містить норми, що прямо чи опосередковано регулюють земельні відносини. Тому на підставі проведеного аналізу норм Конституції України можна дійти висновку, що конституційні основи земельного права є фундаментальними для розвитку галузі земельного права України, вони спрямовані на врегулювання основ земельних відносин. Конституційні основи повинні стати базою для формування сучасного земельного законодавства. Конституційні основи земельного права мають специфічні риси, що пояснюється специфікою галузі земельного права й особливим предметом правового регулювання – земельними відносинами.

На думку автора, наявність у Конституції України групи конституційних норм, спрямованих на регулювання основ однорідних суспільних відносин – земельних відносин, дає можливість виділити їх у самостійний правовий інститут – конституційні основи земельного права. Виділення конституційних основ земельного права як самостійного правового інституту сприятиме кількісному збільшенню земельних норм Конституції України, якісним змінам конституційних норм завдяки інтеграції в регулювання земельних відносин, забезпечить системне, взаємопов'язане і взаємообумовлене функціонування конституційних і земельних норм.

Конституційні основи земельного права являють собою самостійний міжгалузевий правовий інститут. Розвиток конституційних основ земельного права як окремого правового інституту, на думку автора, дозволить усунути суперечності і прогалини в правовому регулюванні земельних відносин, а також створить належну правову базу для подальшого розвитку й удосконалення земельного законодавства. Перспективним напрямком подальших досліджень може стати аналіз змісту конституційних основ земельного права України.

Список використаної літератури

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.
3. Андрейцев В. І. Земельне право и законодавство суверенної України: Актуальні проблеми практичної

теорії / В. І. Андрейцев. – К. : Знання, 2005. – 445 с

4. Мунтян В. Л. Правова охорона ґрунтів Української РСР / В. Л. Мунтян. – К. : Наук. думка, 1965. – 100 с.

5. Чубуков Г. В. Земельная недвижимость в системе российского права / Г. В. Чубуков // Государство и право. – 1995. – № 9. – С. 42–51.

6. Погрібний О. О. Конституційні основи земельного права і їх значення для розвитку земельного законодавства / О. О. Погрібний // Земельне право України : підручник / за ред. О. О. Погрібного та І. І. Каракаша. – Вид. 2-е, перероб. і доп. – К. : Істина, 2009. – 600 с.

7. Кулинич П. Ф. Конституційні аспекти права власності на землі сільськогосподарського призначення / П. Ф. Кулинич // Проблеми права власності та господарювання у сільському господарстві : монографія / кол. авт. ; за ред. В. І. Семчика. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – С. 41–49.

8. Шульга М. В. Актуальные правовые проблемы земельных отношений в современных условиях : монографія / М. В. Шульга. – Х. : Консум, 1998. – 224 с.

9. Янчук В. З. Щодо права власності на землю / В. З. Янчук // Юридичний вісник України. – 2000. – 12–18 жовт.

10. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу / В. В. Носік. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 543 с.

Надійшла до редколегії 10.10.2010

СИДОР В. Д. ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА КОНСТИТУЦИОННЫХ ОСНОВАНИЙ ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА УКРАИНЫ

Проведен анализ конституционных положений, регулирующих отношения в сфере использования и охраны земель, с целью определения конституционных основ земельного права.

SYDOR V. CHARACTERIC OF CONSTITUTIONAL BASICS OF AGRARIAN LAW OF UKRAINE

The analysis of constitutional norms which regulate relations in a field of land use and protection with the purpose of determination of constitutional bases of the land law is conducted.

УДК 347.2

С. В. МІНЬКОВСЬКИЙ,

суддя господарського суду Харківської області

ПРАВОВИЙ СТАТУС РОЗПОРЯДНИКА МАЙНА БОРЖНИКА У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

Досліджено проблему правового статусу розпорядника майна боржника в судовій процедурі розпорядження майном боржника у справі про банкрутство. Акцентовано увагу на незалежній ролі та місці арбітражного керуючого цієї стадії провадження.

Одним із принципово важливих учасників судової процедури розпорядження майном боржника є розпорядник майна боржника, діяльність якого полягає не тільки в механічному нагляді й контролі за управлінням і розпорядженням майновими активами боржником, а й у прийнятті компромісних рішень в інтересах боржника та його кредиторів, спрямованих на відновлення платоспроможності боржника і задоволення вимог кредиторів.

Положення абз. 11 ст. 1, абз. 17 ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон про банкрутство) передбачають, що розпорядником майна є фізична особа, яка діє на підставі ухвали господарського суду, має ліцензію, видану у встановленому законодавством порядку, на яку покладаються повнова-

ження з нагляду і контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника, проведення аналізу фінансового становища боржника, складання та ведення реєстру вимог кредиторів. Однак, яким би парадоксальним це не здавалося, правовий статус розпорядника майна в українському законодавстві про банкрутство є найбільш дискусійним, теоретично не завжди чітко опрацьованим і до кінця остаточно не визначеним судовою практикою.

Характерно, що розпорядник майна боржника в процедурі розпорядження майном боржника може діяти як **самостійно, «від власного імені»**, захищаючи інтереси кредиторів (наприклад проводити аналіз фінансового становища боржника, вести реєстр вимог кредиторів, скликати збори кредиторів або комітету кредиторів, вживати заходів для захисту майнових